

Nevzat Onaran: Taşnakların Osmanlı'dan talebi: Can ve mal güvenliği

Posted on 11/01/2018

Sünni İslamcıların parlattığı Abdülhamid'in, 64 Sünni Kürt aşiretinden oluşturduğu Hamidiye Alaylarıyla temellendirdiği ırkçı politikanın, Ermeni soykırımına varan icraatında neler söylenmedi ki. Türkçü-Sünni İslamcı lafızla, Ermenilerin imhasının gerekçesi üretildi. Ermenilerin derdiyse, can ve mal güvenliğiydi. Bugün Sur'daki Kürt'ün talebi de, can ve mal güvenliğidir. Bu talep, 1908 Devrimi özgürlüğünde Taşnaklarla, İttihatçıların yani Osmanlı'nın müzakeresinin temel maddesiydi. Altı yılın sonunda 8 Şubat 1914'te imzaladığı reform programını rafa kaldıran İttihatçılar, Abdülhamid'in başlattığı imhayı soykırıma vardırdı. Devamında 1923'e gelindiğinde, Anadolu Hıristiyan Ermeni ve Rum milletlerinden temizlenmiştir!

1908 Devrimiyle İttihatçıların, İttihat ve Terakki'si gibi Taşnakların, Taşnaktsutyun Partisi yani Ermeni Devrimci Federasyonu ile Hınçakların, Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisi de birer yasal partiydi. Muhalefetteki Taşnakların iktidardaki İttihatçılarla/devletle müzakeresi ve ilişkisi, Dikran Mesrob Kaligian'ın kitabının (Taşnaklar ve İttihatçılar, çeviren: Deniz Mutlu Taşyürek, Aras Yayıncılık, İstanbul-2017) konusudur. İncelenen belgeler Taşnaktsutyun Partisi arşivine ait olup, birinci elden bilgilenmeyi sağlıyor. Yazarın ifadesiyle, arşivin binlerce belgesi kısmen incelendi. İsteğimiz arşivlerin tamamen açılmasıdır!

Taşnaklar, Mecliste gündeme getirmek üzere 1 Eylül 1908 tarihli 15 maddelik reform programı hazırladı. "Bütün unsurlar [milletler-halklar] ve dini cemaatler için mutlak eşitlik" öneren programın 4 maddesini özetliyorum: 1- Osmanlı İmparatorluğunun toprak bütünlüğü tanınacaktır. 2- Osmanlı Ermenistan'ı, İmparatorluğun ayrılmaz parçasıdır,

ademimerkeziyetçilik temelinde yönetilmelidir. 3- Merkezi-yerel yönetim demokratik temsil esasına göre kurulmalıdır. 4- Mebuslar, adli ve yerel birimler gizli ve nispi oy sistemine göre seçilmelidir. (s. 35-36)

Osmanlı'nın toprak bütünlüğünde Osmanlı Ermenistan'ı özeline yönelik taleplerin çözümüne genellikle olumlu yaklaşan İttihatçılar, sözünü tutmadı! Taşnaklar ve İttihatçılar 1908 Devrimi'nden itibaren 1914 ağustos ayına kadar onlarca kez bir araya geldi ve müzakere etti (s. 73-74, 97-98, 118-125, 171-193, 265-269, 284-289). Hatta 1911'de soğuyan ilişki 1912'de kesildi (s. 124-125, 135-142, 195), ama sonrasında müzakereye devam edildi. Taşnaklarla, İttihatçıların oluşturduğu Ortak Birim'in 20 Mart 1910'da uzlaştığı maddeler şunlardı: 1- Toprak meselesi, 2- Güvenlik meselesi, 3- Hukuki mesele, 4- Siyasi mesele, 5- Memurların değiştirilmesi. Birimin çalışma alanı netleştirildi, ama İttihatçılar birimi çalıştırmadı! (s. 60-81)

1908'deki seçimde 10 Ermeni mebus seçildi. Bunlardan ikisi (Hagop Babikyan-Tekirdağ, Bedros Hallacyan-İstanbul) İttihatçıydı (s. 33-35) ve devrimin iki gerillası da mebus seçilmişti; Garin (Erzurum) mebusu Taşnak Armen Garo (Karekin Pastırmacıyan) ve diğeri de Sis (Kozan) mebusu Hınçak Murad'dı (Hampartzum Boyacıyan). Armen Garo, 1896'da Osmanlı Bankası baskını gerçekleştiren ve Murad ise Sasun'da Abdulhamid vergisine karşı 1894'te mücadeleyi örgütleyendi.

TOPRAK VE GÜVENLİK

Ermenilerin mal güvenliği talebinin temel maddesi topraktı. 1870'lerden itibaren Ermeniler, toprağının gasbıyla yurdunda yaşayamaz hale getirilmişti. Ermenileri sürmenin, topraksızlaştırmanın ve kitlesel mülksüzleştirmenin aracı Abdülhamid'in Hamidiye Alayları olup, ayrıca bazı Kürt aşiretler de böylesi gasbın failiydi. Ermenilerin yaşadığı kadar olmasa da, bazı Kürtler, Türkler ile Sür-yaniler de toprağın gasbı politikasının mağduruydu. Toprakların iadesi amacıyla açılan davalar sonuçsuz kaldı. 1910 haziranda İttihatçılarla toprak sorununu çözmek için bir dizi görüşme yapılsa da sonuç alınamadı. Hatta İttihatçılar,

1908 Devrimi'nin ilk sadrazamı Kâmil Paşa'nın girişimini engellendiği gibi 1909 yazında Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa'nın çıkardığı kanunu da işlemez hale getirdi. Toprağının gasbıyla Ermenilerden temizlenen yerlere Kürtler ve İslam muhacirleri iskan edilirken, gasbedilen topraklar da bunlara verildi. (s. 82-101, 159-161, 250, 257, 276)

İktidardaki İttihatçılar, Ermenilerin talebini ve genelinde toprak meselesini, ağalığı tasfiye ve köylüyü topraklandırma temelinde çözseydi, elbette ki 1908 Devrimi derileşecek ve kök salacaktı, ama öyle olmadı!

Önemli bir diğer müzakere maddesi güvenlikti, yani can güvenliğiydi. Bu, Nisan 1910'da Selanik Anlaşmasının 5 maddesinden birisiydi. Mesele, bazı Kürt aşiretlerin Ermeni köylerine saldırmasıydı. İttihatçılar iktidarında Hamidiye Alayları dağıtılmamış, hatta 1908-1910 arasında Aşiret Alayları adıyla yeniden örgütlenmişti. 1911'den itibaren durum yine kötüleşmeye başladı; Muş ve Sasun'da Ermenilere yönelik saldırılar yoğunlaştı ve 1912'de de saldırılar engellenemedi. Benzer durum 1913 ve 1914'te de devam etti. (s. 108-116, 142-158, 206-7, 248-60, 292-3)

Mutki'de can ve mal güvenliği sorunu yaratan Hacı Musa (s. 144, 156, 198), Mustafa Kemal'in Erzurum Kongresinde cemiyet yönetimine seçildiği için özel mektup gönderip, Türk Kurtuluş Savaşı safına davet ettiği Mutki'de Aşiret Revidir (Nutuk/Söylev, Vesikalar/Belgeler, cilt: 3, Türk Tarih Kurum Yayını, Ankara-1989, s. 1265, 1273, 1441). Bu da, Türk-Kürt birlikteliğinin hangi temelde ve nasıl sağlandığının sadece bir karinesidir!

Birinci Paylaşım Savaşı tamamlarının çaldığı koşullarda Taşnaklar dahil Ermeni ileri gelenleri toplandı, mevcut durumu değerlendirdi. 1915'te İttihatçıların soruşturma planıyla Diyarbakir yolunda öldürülen mebus Krikor Zohrab, yarının ne olacağı öngörüsünde bulunmuştu: İttihatçı hükümet imzaladığı 8 Şubat 1914 tarihli Ermeni reformunu işletilmemek üzere rafa kaldıracak ve Ermenilerden intikam alınacaktı. (s. 300-303) Ermenilerin toprağından kopartıldığı 1915'te Zohrab dâhil 7 Ermeni mebusu da öldürüldü!

1914 yazına kadar süren Taşnaklar-İttihatçılar/devlet müzakeresinden çıkarılacak net sonuç: İttihatçılar yani devlet imzasına sahip çıkmadı!.. Diğer bir deyişle Osmanlı, vatandaşı Ermenilere can ve mal güvenliğini çok gördü! 1895'te ve öncesinde 1878'de de Abdülhamid imzasına sahip çıkmamıştı!

1908 Devrimi'ni derinleştirecek iki temel maddesi vardı. Biri Osmanlı-Saray oligarşisini alaşağı etmek ve diğeri de, Ermenilerin (ve milletlerin) taleplerini içeren milli meseleyi ve toprak sorununu çözümlenmekti. İkisi de es geçildi ve devrim boğuldu. Devrimi boğan iktidardaki İttihatçılardı! İttihatçılar, Türkçülüğe-Sünni İslâm'a sarıldığı ve iktidarı merkezileştirdiği oranda devrimden uzaklaştı.

Taşnaklar-İttihatçılar/Osmanlı müzakere süreci, bir asır sonra Kürt meselesinde Dolmabahçe mutabakatının ardından Saray'ın masasını devirdiği İmralı'daki müzakereyi hatırlattı!.. Ayrıca İmralı'da zaman zaman gündeme gelen Ermeni meselesi özelindeki değerlendirmenin isabetsizliğiyle ilgili düşüncem, bu kitapla daha da derinleşti!

Kaynak: evrensel.net